

જનામે ખુદા.

ધી ન્યૂ ઈમ્પીરિયલ નાટક મંડળી.

ઝાંસીકી રાની

નાટકનો ટૂંક સાર તથા ગાયનો.

ડાયરેક્ટર—દોરાબજી. એ. મેવાવાલા.

લેખક.

મુન્શી—“માધવ”

જાણી પ્રસિદ્ધ કરનાર,

જામ્ન મંડળીના માલિકો.

આવૃત્તી પહેલી, પ્રત ૫:૦૦/-
મું.પ્ર. ૨૭

૧૯૨૭

કિંમત, ચાર આના.

૧૧૨૬૫

UDWADIA HOTEL.

Original & the oldest
Hotel in Bombay.

૬૦ વરસનું પુરાણું અને સર્વે કામનું માનીતું અગ્રીતું

પેસતનજી જીણાભાઈ

ઉદવાડીયા હોટેલ.

કાવસજી પટેલ તજાવવાળું. ૧૧૨૬૨

હાલમાં અમારું બદલેલું નીચેથી સંમદાવાદ

નવું ઢેકાણું નોંધી રાખશો. ૧૧૨૬૨

ખેનવાડી ૧૦ મી ગલી, ૧૩૨ હાઉસ આગલ,
લાડકભાઈ બીલીંગ.

ઉંચા પ્રકારના અને સ્વાદિષ્ટ ખાણું માટે આખા
મુંબઈમાં પંકાયેલાં આ પુરાણું હોટેલ
માટે સીફારસની કશી જરૂર નથી.

અમારું ફક્ત નામજી કામની
જમીનગીરી સમાન છે.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

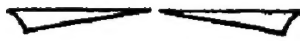
[गृजरानी कॅरीगअिट्र विभाग]

अनुक्रमांक ५१२५४ तारीख

पुस्तकानुं नाम २५:२११२११११

विषय १३६८ : २-१ १६८

નાટક પહેલાંનો ઇતિહાસ:-

રાણી લક્ષ્મીબાઈનો જન્મ. પૂણ્યનામ કાશીમાં ઇ. સ. ૧૮૩૬ ના નવેમ્બર મહિનાની તા. ૧૯ મી એ થયો હતો. તેના પૂર્વજો મૂળ તો કૃષ્ણાનદીને તીરે આવેલાં વાંઘ ગામના વાની હતા. પરંતુ તેના બાપના દાદા. કૃષ્ણરાવ તાંબે, અમાત્ય ચક્રવર્તી પેશવાના રાજ્યમાં મામલતદારના ઓહદાપર હતા. અને તેનો પુત્ર એટલે લક્ષ્મીબાઈના દાદા બલવંતરાવ તાંબે, પેશ્વા સરકારના સેનાપતિ પદ પર ચઢ્યા હતા. બલવંતરાવના બે પુત્રમાંથી તેના જ્યેષ્ઠ (મોટા) પુત્ર. મોરોપંત પોતાના પિતા સાથે પુનામાં રહેતા હતા. કે જેઓ ઉપર બાહરાવ પેશ્વાના બાઇ ચિમાજી આપ્પાનો ખુબ જ પ્રેમ હતો. ઇ. સ. ૧૮૧૮ ના વર્ષ મહિનાની ૩ જી તારીખે દ્વિતીય મહારાષ્ટ્ર યુદ્ધની સમાપ્તિ થઇ અને પેશ્વા બાહરાવે બ્રિટીશ સેના નાયક માલકમનું શરણ સ્વીકાર્યું. સધિ પ્રમાણે બાહરાવે રાજનો ત્યાગ કરી. વાર્ષિક આઠ લાખ રૂપિયાનું પેન્શન લઇ વાનવ્રસ્થ લીધું. ગવર્નમેંટે બીહુર (બ્રહ્મવર્ત) માં તેને એક જગીર આપી અને બાહરાવે સહપરિવાર ત્યાં જઈ વાસ કર્યો.

બાહરાવ પૂના છોડી બીહુર જતાં. ચિમાજી આપ્પાએ કાશીવાસ કર્યો અને તેજ વખતે તેનો પ્રિતીપાત્ર મોરોપંત તાંબે પણ સહપરિવાર તેની સાથે કાશીવાસી થયો કે જ્યાં તે ચિમાજીના દીવાનનું કામ કરતો અને ઉપર જણાવ્યા પ્રમાણે ત્યાંજ લક્ષ્મીબાઈનો જન્મ થયો. કે જેનું પિયરમાં મનુબાઈ નામ પાડવામાં આવ્યું. મનુ ૩-૪ વર્ષની થતાં જ તેની માતાનો સ્વર્ગવાસ થયો. અને તેજ અરસામાં ચિમાજી આપ્પાનો પણ દેહાન્ત થયો તેથી મોરોપંતે કાશી છોડી બીહુર જઈ બાહરાવનો આશ્રય લીધો. બાલીકા મનુની રમતો અને અભ્યાસ એ તેના

---

* મહારાષ્ટ્રમાં રીવાજ છે કે લગ્ન પછી કન્યાનું નામ બદલવામાં આવે છે. મનુ તેજ સાસરાની લક્ષ્મી.

ભાવ્યજીવનની સૂચના હતી. પેશ્વા બાજીરાવનો તેના તરફ સ્નેહ હતો. મનુ સદા બાજીરાવના દત્તક નાનાસાહેબ તથા તેના ભાઇ રાવસાહેબ સાથે રમતી તેઓ ઘોડે ચડતાં પોતે ઘોડે ચડતી તેઓ તલવારના પટ્ટા ખેલતાં પોતે તલવારના પટ્ટા ખેલતી કોઈ કોઈ વાર સાહેલીઓને ભેગી કરી તેમાંની કેટલીક ને દાસી બનાવતી કેટલીકને આધિકારી નીમતી. અને કોઈ તેનો હુકમ ન માનતાં તેને ઢંડ અને સજા કરતી. બવિષ્યની રાણી આવી રીતે બાલપણમાં જ રાણીપદનો પાયો રોપતી અને ભાઇ બીજાને દિવસે નાનાસાહેબને નિલક કરી તેની આરતી ઉતારતી દુર્દૈવી ભાઇ બહેન; આખરે બન્નેની એકજ દશા.

બાજીરાવના અનુરોધથી. ૧૮૪૨ ના વૈશાખ મહિનામાં ઝાંસીના મહારાજ ગંગાધરરાવ સાથે ૮ વર્ષની બાલિકા-મનુયાંઈનાં લગ્ન થયાં અને સાસરે તેનું નામ લક્ષ્મીબાઇ પાડવામાં આવ્યું મોરોપતં ઝાંસી સંસ્થાનનો એક સરદાર બન્યો.

ઝાંસીના રાજવંશ.

એ મુળમાં પેશ્વાનો આશ્રિત રાજવંશ હતો. પરંતુ જ્યારે કુંપતી સરકારે પોતાની સત્તા જીંદગીમાં જમાવવા માંડી ત્યારે ઇ. સ. ૧૮૧૭ માં તે વખતના ઝાંસીરાજ રામચંદ્રરાવ સાથે બ્રીટીશ એ પહેલી સંધી કરી અને તે સંધિપ્રમાણે તેમને વંશપરંપરા ઝાંસીના હકદાર મંત્રિક તરીકે ગણવામાં આવ્યા. ઇ. સ. ૧૮૨૫ માં જ્યારે લોર્ડ કેમ્બરમેયરે ભારતપુરના કિલ્લાને ઘેરા લીધો ત્યારે મધ્યભારતમાંના નાનામ્પડિત નામના એક સરદારે વખતનો લાભ લઈ કોલ્હી સર કર્યા બોર્ડા સેન સાથે હુમલો કર્યો હતો તે વખતે મિત્ર તરીકે ઝાંસીરાજ રામચંદ્રરાવે ૪૦૦ ઘોડેસવાર ૧૦૦૦ પયગળ અને ૨ તોપ સાથે કુંપતી સરકારને મદદ કરી. કોલ્હીનું રક્ષણ કર્યું હતું. અને તેના બદલામાં કિલ્લાનું ચર્ચર જનરલ લોર્ડ વિલિયમ બેન્ટીને ઇ. સ. ૧૮૩૨ ની ૧૬ મી ડિસેમ્બરે ઝાંસી રાજ ભવનના ખુલ્લા દરવાજામાં રામચંદ્રરાવને મહારાજનો ખીતાબ તથા જત્યામર વિગેરે રાજચિહ્ન અર્પણ કર્યા હતાં તેઓ ઇ. સ. ૧૮૩૬ માં મરણ પામ્યા.

ઑંસી દરબારનું વંશવૃક્ષ.

મૂળપુરુષ

પહેલા રઘુનાથરાવ

ખેડેરાવ

દામોદરરાવ

હરિભાઈ

કાશીનાથ

રખારામ

વાસુદેવ

હરિપંત

સદાશિવપંત

ત્રિભુવનરાવ

નારાયણ

સદાશીવ
(લક્ષ્મીબાઈના વિરોધી)

(૧) બીજરઘુનાથરાવ (૨) ગિવરામબાઈ

{ ઑંસીના
પહેલા સુબેદાર }

બાલાભાઈ

આનંદરાવ કુંડે

દામોદરરાવ
(ગંગાધરરાવના દત્તક)

કૃષ્ણરાવ (૪) રઘુનાથરાવ (૫) ગંગાધરરાવ
(લક્ષ્મીબાઈના પતિ)

(૩) રામચંદ્રરાવ

કંપની સરકારે આને મહારાજ
ની પદવી તથા રાજચિહ્ન આપ્યાં.

દામોદરરાવ (દત્તક)

રામચંદ્રરાવને પુત્ર ન હતો એટલે તેનાં મૃત્યુ પછી તેના કુટુંબમાંથી ૮ (આર) દાવાદારો ઉભા થયા. તેમાં ગવર્નરે જનરલના એજન્ટે રામચંદ્રના પતૃત્વ રઘુનાથરાવને અધિકારી માની ઝાંસીની ગાદી આપી. પરંતુ ત્રણજ વર્ષમાં પોતાની પાછળ પુત્ર ન મુકતાં રઘુનાથરાવનો પણ દેહાંત થયો.

ઈ. સ. ૧૮૩૮ માં વળી દાવાદારોનો ઝગડો ઉભો થયો આ વખતે ગવર્નરે જનરલ ક્રોડે ઓફસરે એક કમીશન નીમ્યું. આ કમીશનના મેમ્બરોએ પોતાની તપાસમાં રઘુનાથરાવના ભાઈ ગંગાધરરાવને ખરો હકદાર જણાવતાં બ્રિટીશ ગવર્નમેન્ટે તેને ઝાંસીનો હકદાર બનાવ્યો. આ ગંગાધરરાવ તેજ લક્ષ્મીભાઈના પતિ-આ ગંગાધરરાવ તેજ હેલ્લા મહારાજ આ ગંગાધરરાવ પણ રામચંદ્રરાવ તથા રઘુનાથરાવ પ્રમાણે અપુત્ર જ હતા જો કે લક્ષ્મીભાઈને એક પુત્ર જનમ્યો હતો પણ તે જન્મતાજ મરણ પામ્યો. અને ઈ. સ. ૧૮૫૩ માં ગંગાધરરાવ બીમાર થતાં. ફરી હકદારનો ઝગડો ન જાગે માટે—મહારાજ ગંગાધરરાવે પોતાના મિત્રાઈ વાસુદેવરાવના પુત્ર આનંદરાવ ને દત્તક લઈ તેનું નામ દામોદરરાવ પાડ્યું ત્યાંથી આપણા નાટકની શરૂઆત થાય છે.

ઝાંસીકી રાની.

અંક પહેલો—

ઈશ્વર રતુતિ થયા આદ.

પ્રવેશ પહેલો—મહારાજ ગંગાધરરાવ. પોતાના પિત્રાધના એક બાળકને ઝાંસીના એસીસ્ટન્ટ પોલિટિકલ એજન્ટ મેજર. એલીસની રૂબરૂ દત્તક લે છે તથા વડી સરકારપર મોકલવાનો ખલીતો એલીસને આપી તેને લક્ષ્મીબાઈ. તથા બાળકની બલામણુ કરે છે. ત્યાં ગાદીનો ઉમેદવાર સદાશીવ નારાયણ છ'છેડાએલો દાખલ થાય છે. એલીસ તેને કલકત્તાની રાહ લેવાનું કહી. તોશન કરતો અટકાવે છે.

પ્રવેશ બીજો—સ્વભાવથી જ અંગ્રેજોપર ક્રોધે બળતા. રાવ. સાહેબ અને તાતીયાટોપી મોરોપંતને ઉશ્કેરવાની કાશીપ કરે છે. પરંતુ રાજનિઘ મોરોપંત તેને દાંતનોડ જવાબ આપી ચાલ્યો જાય છે. એટલામાં ઉશ્કેરાએલો સદાશીવ દાખલ થાય છે. તેને તેઓ પોતાનું હથિઆર બનાવે છે. ત્યાં સિપાહી લી. મહારાજ ગંગાધરરાવના મૃત્યુના સમાચાર આપે છે. જે સાંભળી રાવસાહેબ તથા તાતીયા ટોપી—રાજમહેલ તરફ જાય છે. સદાશીવની લા આ માયા સદાશીવને પાપકાર્યથી રોકવાને સમજાવે છે. પરંતુ સ્વાશ્ર વ સદાશીવ તેનો પણ તિરસ્કાર કરી ચાલ્યો જાય છે.

પ્રવેશ ત્રીજો—અહિંચાથી કોમીકની શરૂઆત થાય છે. એક પગ ધરમાં અને એક પગ કચરમાં; એવા રાજસાહેબ ત્રણુ બાયડીના મરણ પછી ચોથી લાવેલી રાણીની માસીઆઈ એહેન ચમેલીપર આસક પડે છે અને પોતાના છોકરા તથા પૌત્રની સામે રૂજેત થાય છે.

પ્રવેશ થોથો—વડી સરકારનો ખલીતાનો જવાબ. ઝાંસી ખાલસાનો કુકમ દરગારીનું ઉશ્કેરાવું પણ લક્ષ્મીબાઈ તેઓને શાંત કરે છે.

પ્રવેશ પાંચમો—ચમેલી રાણી પાસે રાજની બેવકુશીની ફરિયાદ કરે છે. અને રાણી ન માનતાં તેને રાજની બેવકુશી નજરે નજર ખતાવે છે.

પ્રવેશ છઠો—લક્ષ્મીબાઈ દત્તક દામોદરરાયને જનોમ દેવા માટે એક લાખ રૂપિયાની માગણી કરે છે. માગણીનો ઇન્કાર, એલીસ પોતે મદદ કરવાનું વચન આપે છે.

પ્રવેશ સાતમો—સદાશીવને જાસુસ તરફથી બળવાની ખબર તેમજ મોરોપત મારફતે રાણી અંગ્રેજોને કીલ્લામાં અનાજ પુર પાડે છે એમ જણાવવું.

પ્રવેશ આઠમો—અનાજ પહોંચાડવા જતા મોરોપતને સદાશીવ પોતાના મદદગારોની મદદથી ઘેરે છે. વખતસર એલીસ તથા લક્ષ્મીનું આવી પહોંચવું. અને બ્રમમાં પડેલા સિપાઈઓને સીધે રસ્તે દોરવા. સિપાઈઓના જવા બાદ બે બળસાખોરો છુપાઇને લક્ષ્મીબાઈ તથા એલીસ પર નીશાન તાકે છે તેટલામાં માયા આવી પહોંચી. તે બેઉને બચાવે છે.

(સીન ટ્રાન્સફર)

ઝાંસીનો કિલ્લો—યુદ્ધ—અને કિલ્લાનું તૂટવું.

(સીન ટ્રાન્સફર)

ટુલ્લો.

અંક બીજો.

પ્રવેશ પહેલો—ઝાંસી ઉપર ચઢી આવેલા ઓરછાના દિવાન નથેખાંની રાણીને ખબર લક્ષ્મીબાઈનું યુદ્ધ પર ચડવું.

પ્રવેશ બીજો—કેદ પકડાએલો સદાશીવ જેલ તોડી નાસી જાય છે.

પ્રવેશ ત્રીજો—બુદ્ધા રાજને હંગા, રાણી પોતાના બોટા મરજુની ખબર ફેલાવવાની યુક્તિ રચે છે.

પ્રવેશ એથે—રાણી લક્ષ્મીબાઇથી સીકસ્ત પામેલો નથેખાં પેતાની નીચતા છુપાવવા તે બાબતની ખબર લઇ જતા લક્ષ્મીબાઇ ના બસુસને કેદ કરી તેનો ખતીતો ફાડી નાખે છે અને લક્ષ્મીબાઇ બળવાખોર થઇ છે. એવી ખોટી ખબર માણસ મારશ્વે એજન્સીમાં મોકલાવે છે.

પ્રવેશ પાંચમે—નથેખાંએ મોકલેલી ખોટી ખબરથી ઝાંસીપર ચઢી આદેશ સર હુરોજ તરફથી ખતીનો લઈ એલીસ આવે છે અને થઇ ગયેલી સમ ફેરનો ખુલાસો કરવા વગર હથિયારે સર હુરોજ પ.સે આવવા લક્ષ્મીબાઇને સમજાવે છે. પણ સાધુવેશે રહેલો સદાશીવ આ વગર હથિયારે ખોલાવી કેદ કરી લેવાની તે લોકોની યુક્તિ છે. એમ કહી દરબારીયોને ઉશ્કેરે છે. લક્ષ્મી બળવાઈ તરીકે ખુલ્લી પડે છે. સદ્ જતાં દામોદરરાવને સુતેલો જોઇ સદાશીવ તેનું ખૂન કરવાનો વિચાર કરે છે પણ વખતસર માયા આવી પહોંચે છે અને દામોદરરાવને બચાવી લેય છે.

પ્રવેશ છઠ્ઠો—રાણીએ ઉઠાડેલા પોતાના મરણના ખોટા ખબરથી આનંદમાં આવી ગયેલો છુો; પેતાના છોકરાનું માથું કરવાને બદલે પોતાનું જ માથું કરી ચમેલીને પરણવા તૈયાર થય છે તે માટે બાપ દીકરા વચ્ચે તકરાર

પ્રવેશ સાત મે—એલીસ અને રીચમેન્ડઃ એલીસને શકપરથી નગરકેદ રહેવાનો હુકમ.

પ્રવેશ આઠમે—સર હુરોજની ઝાંસીપર ચઢાઈ. ઝાંસીનું પકડું લક્ષ્મીબાઇનું બાગનું. મોરોપંતનું મૃત્યુ.

(સીન ટ્રાન્સપર.)

લક્ષ્મીની પુઠે પડેલું લશ્કર વશદાર ઘોડો ખાઈ કુદી લક્ષ્મીબાઇને બચાવી લે છે.

અંક ત્રીજો.

પ્રવેશ પહિલો—ગાલીયરની પ્રતેહથી મદમાં આવી ગયેલા રાવ સાહેબ વીશે બાબલો વચ્ચે વાતચીત.

પ્રવેશ બીજો—જાનક અને જલસામાં પડેમો રાવસાહેબ સરલુ-
રોજ ગાલીચરપર ચઢી આવ્યાની ખબર પડતું મદમાં બેસામ થએ
લાની ગેરકારી. ત્યાં લક્ષ્મીબાઈ આવી બેઠોરાને હાથ ઝાલી લકાઇના
મેદાનમાં લઇ જાય છે.

(સીન ટ્રાન્સફર.)

લાઈ; રાવસાહેબનું પીઠ ખતાવી લાગવું. ચિરાંગના લક્ષ્મીબાઈનું
ધાયણ થવું. દામોદરરાવને માયાને સોંપી લક્ષ્મીબાઈનું મરણ અને
તેનો અગ્નિસંસ્કાર.

પ્રવેશ ત્રીજો—જનને જમ્યાનો લાલ અને વરને કન્યાનો લોભ.

પ્રવેશ ચોથો—જુદા રાજની પ્રજેતી. ખાપ દીકરાની લકાઇમાં બે
વાંદરા લડે ત્યાં બીલાડી ખાય તે ન્યાય પ્રમાણે ગુલામ ચમેલીને પરણી
જાય છે ત્યાં કોમીકનો અંત આવે છે.

પ્રવેશ પાંચમો—છદોરના રેસિડેન્ટ રીચમેન્ડ શેક્સપીઅર પાસે
માયા દામોદર રાવને લઈ દાખલ થય છે એલીસ થએલી ગેરસમ-
જુતીનો ખુલાસો કરે છે રીચમેન્ડ સરકારને કહી દામોદરરાવને પેન્શન
ખંધાની આપવાનું વચન આપે છે.

(સીન ટ્રાન્સફર.)

સ્વર્ગથી રાજ થતાં અને આશીર્વાદ વર્ષાવતાં લક્ષ્મીબાઈનું દર્શન.

ફોપ.

ૐ શાંતિ: શાંતિ: શાંતિ:

આહુ જમાનામાં વીર ક્ષત્રાણીઓ કે ખરી !

ના. માટે તમે આર્ય વિધવાઓ ને તેમના દુષ્કૃત્યોમાંથી
બચાવો. જેથી હુમરો બાળ હત્યાઓ થતી અટકશે.
જેને માટે અવશ્ય વાંચો અને વંચાવો.

કિં. ૬૧-૩૩

અનંગ-વિષ.

(આવૃત્તિ બીજી.)

જેથી હુમરો વિધવાઓના આશિર્વાદ મળશે અને જેમને
તમે વીર ક્ષત્રાણીઓ (વીરાંગનાઓ) બનાવી શકશો.

વીરકુણાલ.

યુદ્ધના મેદાને શાથી ફસાયો ? તેનાં નેત્રાનું શું થયું ? તિબ્ધ
રક્ષિતાના પ્રેમ પાશમાં કેમ ન સપડાયો ? ધર્મધુરંધર અશોક
કોની મોહ જાળમાં ફસાયો તથા ચાણક્ય રાધગુપ્તે રાજતન્ત્ર
કેવી રીતે ચલાવ્યું ! વિગેરે વિગેરે બામતો રૂપૃ સમજવી હોય
તો સચિત્ર

તિબ્ધ ગુપ્ત

વાંચો. જેથી સઘળો ભેદ ખુલ્લી જશે. કિંમત રૂ-૨૩.

સઘળા જાણીતા બુકસેલરો પાસે મળશે.

લખો:—

શુકલ પ્રધર્સ,

મુંબઈ નં ૦૨.

३५१६.

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840.

ਪਿਤਾ ਪੁੱਤ ਪਿਤਾ

२५७—शुद्धताय-अने नालिमार लक्ष्मी.

ઝાંસીકી રાની.

મંગલાચરણ,

ગાયન

૧

મુનધાર }
બાળાઓ :-

શ્રીકાન્ત પ્રણમુ ચરન.

શાંતી હાતા સંકટ હરન

દયાકી દહી જગપરછાઈ

સખજન મહિમાતોરી ગાઈ

આપ નિરહ તારન તરન

ચહે હમ સખ સુખદ શરનઃ રેકૃં

૨

બાળાઓ—

ધન્ય ધન્ય ભારતકે વીરનર વીરાંગનાનારી

દેશકે સપૂત સંસારીઃ—રેકૃં

જહાં કર્મવીર રઘુવર સમ હિતકારી

જહાં ધર્મવીર ગૌતમ સમતાધારી

જહાં વીર ચંડીકા ભારત પુત્રી દુષ્ટ દલનહારી

સત્યવતી સીતા સન્નારીઃ—રેકૃં

સર્ખીઓ—

આવો આવો સખી દેખો કયસા આનંદ હવે જાણ
જયસે કનૈયા દેવડી જાયા નંદકે ધર આયા:— ૨૬૦

હાહા

ધાન્ય સૌંચકે સખ સખી સ્વચ્છ કલસા જલધાર,
દુખ જમાયે આંગના મંગલ મમ ઉપચાર,
ભુગભુગ જીવે રાજ ફુલારા. ખારા:— ૨૬૦

૪

દામોદરરાવ—

જો રાજ રૈયતકો અપના તન જાને
જો રૈયત કે હિતમેં અપના હિતમાને:— ૨૬૦
ધર્મ નીતિ ઉર આને; ઉસે જમ દેવહી માને
રામચંદ્ર હરીશ્ચંદ્ર જનક મન
કૃષ્ણ મિશ્ર પાંડવને સહ નીતિ માર્ગ દીખાયા
બીકૃમ પર દુખલંજન જમજનો:— ૨૬૦

૫

ગવૈયા—

કઓન ગત લઇ પીયા ન પુછે એક ખાત
એકળન દુંદા સકલ બનબન
એ માર્ગ ડારે ગરે હાર

૬

સહુલીઓ—

નદવર નંદજીકે લાલ રાસ ખેલનમેં મેરી નયની મધ
મંચનો. દુંદત હાર મધ. (૨)— રાસ
લોગ કહે તુમહેં દીનદયાલુ કંસ કે હો કાલં
બાંહપકર મોરી ઝકઝોરી અયસે નીકુર ગોપાલ:- નંદવર

(૩૫)

ખીંચત સારી દીટ અનારી ઓર કહાવત બાલ
કંચુકી કસ ઊરત હય અર ચુમત ગોરે માંસ (૩)

૭

માયા—

નાહીં ઊકુ મી મંચ નીતિ ન્યાય.
કોઈ જીપદ આવે પર
નહી સત્ય ધરમ, સત્ય કરમસે ટલું; આહે જન જન્ય. ૧—૨૬૦
અપની કહત કણુ ન સુનત ઠાનત નીત બચરભાવ.
તણું કયું મયં શીર અપની કમર:-સતકરમ.

૮

ચંમેલી—

દેખો મેરે જોગનકી કેસી બહાર હૈ
જો આંખે નરગીસતો છતીયાં અનાર હૈ
ગાલોંકી કી પીપે સદકે ગુલામ હૈ
મેરી કેસી રંગીલી હૈ જ્ઞાન
કોઈ દેખે પં જ્ઞાન, કરે તન મન કુરજાન;
અયસા આના જોગનકા ઉસાર હય ૧—૨૬૦

૯

ગુલામ—ધારી તેરી જાંખોમે કયસા ખુમાર હય

ચંમેલી—પીયારે તરહદારપે જુયા મેરા નીસાર હય

કાહે બનાઓ શરમાઓ લજઓ જની

તેરે નૈનાકી લાગી કટાર દીલદાર

ગુલામ—દીલગર પ્યારી મનહરનારી હમારીલું

૧—૨૬૦

૧૦

મોખાલ—મારું મુસા.

મોખાલ—અરરરરર.

ગુલામ—તીકલે બુસા.

મોખાલ—ઉપરસે જુતી બમે દેચાર.

ગુલાબ—કહોં નજર લગાઈ ચોકુલ.

ઝોપાણે—મત ગભરાઓ રશકે મુલ.

રાબ—એ મુલ હય તો મંચ ચુલચુલ.

બધુવો—વાહ: વાહ: વાહ

૨—૨૬૦

રાબ—મુઝસા નોસા બાંકા તીરછા દુઢોગે પર કહીં ન પાઓ.

અમેલી—ગુડહેપનમેં. યે ધક્કત રખતે કુચ્છો દીલમેં શરમાઓ.

ઝોપાણે—ગુડહે મુસટ જલ્દી મરકે. અખ તુમ તો સમશાનમેં જાઓ.

બુરહા—મરતે દમના છોકુંગા અમેલી મેરીજા બેટા બધુવા; કચુંડીક હય ના!

બધુવા—જ હાં.

:—૨૬૦

૧૧

નાચનારીઓ—

પનથટવા મંચ કયસે જાઉં સખી.

ધીટ લગરવા રોકત ટોકત કયસે નજર બચાઉં હાં સખી. :—૨૬૦

હોહા.

આંખ રસીલી મદભરી તાપર અંજન સાર

તનમેધે મન છીનલે. મોહન જાદુગર

લાજ ન રાખે એકલુ ન માને જીત દેખો ઉતકારો

મારે કકરીયા, ફારે ગગરીયા મંચ મુઝા શરમાઉં હાં સખી:—૨૬૦

૧૨

અમેલી—

એ...તોરે નયનાને જાદુ ચલાયા લુલાયા પ્યારે સાજના

તુમખીન બાલમા જીયા કલપાઓના

પીવા પ્યારે દરસ દીખલાંઓના

:—૨૬૦

પ્યારી સૂરત દીખલાઈએ, મેરે દીલકે કરાર; મેરીજાન.

મય હું કુરઆન. તોપે હરઆન.

બાંકીતોરી શાન પ્યારે દિલજાન જીકે અરમાન.

આઓ મીઝ જાઓના મોહે તરસાઓના:

:—૨૬૦

રાની—શુદ્ધી ઘોડી ઝા લાલ લગામ ફૂલ પડી

રાજા—જહાં રંગ જમા કે યે હાય આન ખડી

ખયુવો—જયસે સોનેમે લોહેજી ચારો કીલ જડી

ગુલાબ—શુભપેમે પ્રજેતી યે હાય લાનત પડી

રાજા—મરકર કહાસે આઈ મેરી ખાલા

અમેલી—નીકલે ઇસ્કા મુરદા ખારીતાલા

રાજા—મારો ના તુમ મંચ હું નાજો પાલા

ગુલાબ—આઈ નાની તયયે મતલબ ટાલા

રાજા—મોલાલાલા, મંચ હું ખાલા;

ખયુવો—વાહરે ખાલા, મોહન લાલા.

રાની—તેરા હો મુંહ કાલા.

ગુલાબ—શુઢેખાલા અગતો સુંધરો મુંહપર કાકીખ આયેગી—કમુ

રાજા—જયપન કી યે આદત પડ ગઇ ધીરે ધીરે જાયેગી

ખયુવો—છહાં

૧—૨૬૦

સખીઓ—

એ...મહિમા હય સયજગ રામનામકી

ચિતમે રાત્રે નેહા લાગે મનપરસે

ધ્યાન ધરે અખીયાં છય નીરખે

જપે નામ. માઈલ હરખે—નેહા લાગે

૨—૨૬૦

૩—૨૬૦

ટરકીશ સુલેહની ખશાલી

મુંબઈમાં સોડાવોટરનું નવું કારખાનું

ધીટરકીશ એરેટેડ વોટર ફેક્ટરી

—:૦:—

આ નવાં કારખાનાં માટે વીજાવતથી સૌથી છેલ્લી શોધતું સ્થાપકામ તથા ખીજ દરેક ચીજો મોટા જથ્થામાં મંગાવવામાં આવી છે.

શક્ત એકજ વખત “ટરકીશ”ની અજમાયસ લેવાની અમો બલામણું કરીએ છીએ.

અમારા લાવે અમારા જેવો જ દરેક માલ મુંબઈનું ખીજું કોઈ પણ કારખાનું પુરો પાડી શકશે નહીં. માટે ઠંડા પીણા વેચનારા દુકાનદારો તેમજ લગન-નવજોત પાર્ટીઓ વિગેરે ખાની પીનીના મેલાવડાઓ માટે ટૂંક રેટીસ મલતાં જોઈએ તેટલો માલ વખતસર પુરો પાડવાની અમો જામીનગીરી આપીએ છીએ.

ઠેકાણું:—ગ્રાંટરોડ; પ્રાક્ટર રોડ.

રોયલ્ટીમની રકુલની સામેના બંગલામાં.

અંક બીજો.

૧૫

શાની—

લાજ રખો; પ્રભુ હમ તુમરી શરન.
 શુધ શુધ બીસર યયો હમરો મન :—ટેક૦
 રાજકો બોજહય સીરપરભારી
 પાસ કો અતુકુલ ન સાધન :-ટેક૦

૧૬

શાની—

મારું દુસ્મનકો રહેજનકો લુંગીજન
 કહેદે જાકે અખ્ગરસે ખંજરસે જમધારસે ખુંખરસે :—ટેક૦
 દેખુંગી મકકારો તુમહે તોડુંગી સર અદ્યારો
 ચીફે સીના જનલું મંચ પાપીકી.
 તલવારસે દેખુંગી બદગૌહર તેરા જઓહર પાપી :—ટેક૦

૧૭

અમેલી—

બાલે જોજનાપે ડાલો નજરીયાના
 બેભાર કરોના

શુભાબ—

આવોજી ડરોના :—ટેક૦
 પ્રેમપીમાલા દિખલા કરે શિર નાહક કયું તરસાના હો

અમેલી—

થોડા પીનાં પેટ ન ભરનાં વરનાં બૈદ જુલાના હો
 તાને દેકર હમકો ના તડપાના

શુભાબ—

હમકોબી ના કલપાના

અમેલી—

ચલો જાવોજી જઓ નટખટ
 ફુટી બૈયાં મોરી કલૈયાં કરોના :-ટેક૦

હાસીયાં—

રાજા મોરે ધારો મુખડો ચંદા જયસો પ્યારો લાગે (૨)
ગોરા રૂપ રસીલા—

દોહડા.

રાજકુંવર અલખેલડા સંદર ચંદ્રસમાન
શાંતી દ.યક ચિત્તકા પ્યારા જીવન માન :—ટેક૦

૧૯

રાજા—લોડા મંગાઓ.

બાબુવો—ગધા મંગાઓ.

રાજા— દુલહન સમકે લાઓ દુલહા તૈયાર હય —ટેક૦
મંગલ ગીત ગાઓ જાઓ મંડપડો ગરમઓ.

બાબુવો—મંડપડી લકડીસે પિતા બનાઓ જાઓ.

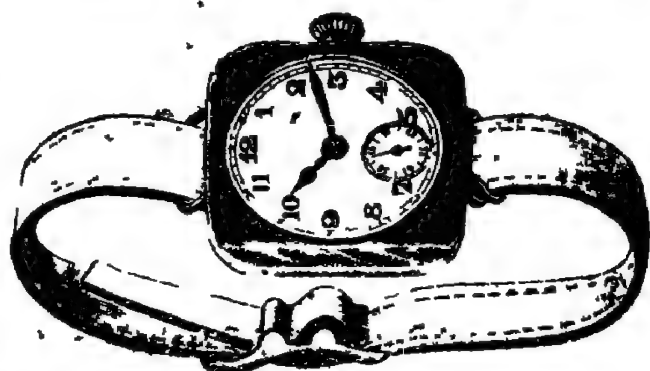
રાજા— પડવમ મંગાઓ લાઓ, બધુગવ બનઓ આઓ.

બાબુવો—ગાજે ગાજે ગીરવી હંચ એ લેરી બનઓ :—ટેક૦

શ્રી મહારાજ વોચ કું.

ઠાકોરદ્વાર, મુંબઈ ન. ર.

મુંબઈનું પ્રખ્યાત વોચ અને કલોક એમપોરીયમ
સર અવસરે હોટ આપવા લાયક તરેહવાર
પ્રખ્યાત મેકરના ઘડીયાળો અને જુવેલરી.

પ્રેન્ડેન્ટ રીસ્ટવોચ--વૉલકલોક
ટાંછમપીસ વીગેરે તરેહવાર જાતની
મનપસંદ થીજો
ખેહદ સસ્તા ભાવે મળશે.
રીપેરીંગ કામ તાકીદે અને
અનુભવી માણસોથી બનાવવામાં
આવે છે.

(૨૨)

અંક ત્રીજો.

૨૦

આલસી—૨.

હલવા ખાથેં લકુ ખાથેં
દુધમલાઈ મીઠાઈ જલેળી ખાએંજે
બરરી પેડા શકકરપારા
હલવા સોહન ખજલા ખુરમા
દુધપાક પુરી રબડી ખાળ
ઐર સેવ સમોસા હો તાળ
ખુખ હાથ ચલેં ઐર પેટભરેં
ચલો ચલનેમેં કયોં દેર કરેં:—

૨૩૦

૨૧

નાચનારી—

શીર.

ડસમ ખુદાદી મેનું સોના લગને તેંઈ વેઠરનય જોર તીમાને
નાજીક બદન તેં મારે હમકાં મેરે રાંદે નયન નીમાને
જયસી વેતન મેરે લગી તેંનુવી લગેતો તૂ બને
જાન મોહમદા હીલ ઓથે દેથે જીથે અગલાવી કદર પખને
હો ન ઈશક દીયાં ગદ્દાની બદલે રાંજનદે
ઇશક સુખસડાં લોકાં જાને જીસતન લાગે સોતન બને—
રેંદીયા બોત નીસદ્દાની બદલે રાંજનદે:—૨૬૦
આપતો દુર ચલયું વે રાંજન તખત હજારેનું
મગર કીસનુવે ધદ્દાની બદલે રાંજનદે:—૨૬૦

૨૨

ઐરતોંસખ—

સજની મંડપ ડાથો આંમના
આજ બધાઈર ગાઓ મંમલરાજ

(૨૩)

મંડપ જીવો આંગના—

ફલહા ફલહન દોનો સુહાવને

નેડી સજતીરે વાકો અખંડ સુહાગઃ—મંડપ

૨૩

સખ

ઉલજન સુલજન સુલક્રી સારી માઓ ખુશારકમાહ.

સજતી નેડી મોલ ગઇ વાકો રામ રખે આમાહ

ગુલાબ—ને દિલચાહી, ફલહન પાઇ, મનકી બાઇ, હવે જરૂર આઝ;

બબુવો—હિલમીલ સગ ખુશીયાંમે મગન ચે લલકે ગયા ખુડહા,

રાબ—તૂબી રહા, મંયાબી રહા, ચે ટપકે પડા;

ચમેલી—હાદા પોતી મંચ તુમહારી;

બબુવો—ચે તુમહારીમા;

સખ—છોડો ચે અબ ગીલાકી બાત;

ચમેલી—આ ઓ મીલાઓ હાતમેં હાત;

સખ—હીલકે મીલકે નાઓ ગાઓ આઈ બર ખુર :-

—

Unique Opportunity To Music Lover !

In Press.

"The Morning Star Music Book"

FOR ALL INSTRUMENTS.

Indispensable to all violin players. Contains selected songs : from latest famous Hindustani Marathi and Gujarati dramas

Prepared by Saikh Miya Gullam Hussain Abdulla. Band Master, Dharampur State.

Price Rs. 4 to those who register their orders in advance. Usual price Rs. 5-4.

Gulalm Hussain Abdulla

Bandmaster.

Printed by D. R. Mitra at the Manoranjan Press 3, Sandhurst Road, Bombay 4, and Published by MIRZA. M. GASSAMBHAY Proprietor, the New Imperial Natak Mandali, Grant Road, Bombay.

